

STALIŠČA PRIPADNIKOV SLOVENSKE VOJSKE DO MEDNARODNEGA TERORIZMA

Povzetek. V prispevku se znanstveno lotevam problema vloge oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu in predvsem stališč pripadnikov oboroženih sil do mednarodnega terorizma. V tem okviru se pojavlja pomembna raziskovalna dilema, ali obstaja razkorak v zaznavanju groženj mednarodnega terorizma med splošnim javnim mnenjem in mnenjem kvalificiranih ciljnih skupin, med katere sodijo pripadniki oboroženih sil. V tem primeru gre hipotetično torej za razkorak med realnimi grožnjami terorističnega ogrožanja varnosti, ki jih pripadniki oboroženih sil zaznavajo predvsem na mednarodnih operacijah in misijah, ter zavedanjem širše družbene skupnosti o tovrstnih grožnjah. Izvedeni sta bili analiza rezultatov ankete, opravljene na kvalificirani ciljni skupini pripadnikov Slovenske vojske, o dejavnikih, ki vzpodbujajo dejavnosti mednarodnega terorizma, ter primerjava teh rezultatov z občim javnim mnenjem v Republiki Sloveniji. Na področju zaznavanja groženj mednarodnega terorizma empirično ugotavljam razkorak med normativnim in stvarnim ter razkorak med normativnim in zaznanim. Če v tem okviru prihaja do razkoraka med stališči pripadnikov protiterorističnih struktur in politiko njihovih organizacij, to lahko predstavlja velik problem.

Ključni pojmi: oborožene sile, zagotavljanje ustreznih stališč pripadnikov, zoperstavljanje terorizmu, mednarodne operacije in misije.

Uvod

Terorizem je star kot človeštvo samo, saj lahko ugotovimo, da se razlogi za teroristične napade skoraj ne spreminjajo. Grožnje s terorizmom še vedno ogrožajo vladajoče elite, javne osebnosti, običajne državljane, organizacije, ekonomske ustanove in industrijske subjekte ter pri ciljnih družbenih

* Dr. Denis Čaleta, doktor državnih in evropskih študij, svetovalec načelnika Generalštaba Slovenske vojske.

skupinah ustvarjajo občutek strahu in stresa. V vsaki družbi, ki jo obremenjujejo teroristična dejanja, njeni pripadniki trpijo posledice terorističnih dejanj, ki se odražajo v fizični ali psihološki obliki. Temu so še toliko bolj izpostavljene določene kvalificirane skupine, ki zaradi opravljanja svojega poslanstva delujejo v okoljih visokega varnostnega tveganja. Med te kvalificirane skupine vsekakor sodijo tudi pripadniki oboroženih sil. Republika Slovenija in s tem Slovenska vojska je od leta 1997 sodelovala oziroma sodeluje v dokaj pestrem naboru različnih tipov mirovnih operacij in misij pod okriljem različnih mednarodnih organizacij, s čimer sledi globalnim transformacijskim procesom. Prevladujejo operacije v podporo miru pod okriljem Nata in EU, kar je glede na vlogo, ki ga je imelo sodelovanje v mirovnih operacijah, pri vključevanju v Nato in EU, pričakovano (Grošelj, 2007: 34). Danes smo zagotovo v novi dobi nasilja, ki ga povzroča moderni terorizem. V dobi globalizacije ogrožajo naš način življenja nove oblike groženj. Teroristi s pomočjo svojih dejanj ter posredovanjem občutka strahu in panike preusmerjajo svoj dejanski vpliv s primarnega cilja na celotno družbeno skupnost. Razvoj in uporaba modernih tehnologij, uporabljenih za različna teroristična dejanja, še povečujeta ranljivost moderne družbe, na drugi strani pa terorističnim skupinam omogočata, da so z uporabo te tehnologije še uspešnejše v svojem delovanju. Moderni terorizem je dejansko postavil mednarodno skupnost pred ugotovitev, da je le-ta globalni fenomen, ki zahteva globalen odziv na različnih ravneh, in sicer od mednarodne prek nacionalne vse do lokalne, tudi v vsaki manjši družbeni skupnosti. To v grobem pomeni, da učinkovitejše zoperstavljanje terorizmu ne pomeni samo sprememb v praksi delovanja represivnih organov, temveč pomeni celovito spremembo v delovanju celotnega državnega mehanizma. Zaradi navedenega je veliko držav sprejelo nove politike zoperstavljanja terorizmu in spremenilo svoje dotedanje strategije boja proti terorizmu. Terorizem pri svojem delovanju ni omejen z državnimi mejami, zato se lahko mednarodna skupnost temu pojavu učinkovito zoperstavi samo z izboljšanjem ukrepov na področju sodelovanja, s solidarnostjo med državami, z iniciativami, ki vsebujejo kombinacijo raznovrstnih strategij ter mehanizmov, in ne nazadnje z večjo izmenjavo informacij, pomembnih za zoperstavljanje temu svetovnemu problemu.

V prispevku se znanstveno lotevam problema, da oborožene sile na področju zoperstavljanja terorizmu pridobivajo pomembno vlogo. Pripadniki oboroženih sil delujejo v mednarodnih operacijah in misijah¹ na območjih,

¹ Navedeni termin je dr. Ljubica Jelušič, ministrica za obrambo, predstavila na strokovnem posvetu o sodelovanju Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, ki je potekalo 21. 1. 2009 na Brdu pri Kranju. Mirovne operacije je Jelušič (2005: 14) definirala kot: »... vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru, za katere je značilno, da: imajo mednarodni mandat, praviloma s strani VS OZN; jih izvajajo mednarodne organizacije, regionalne organizacije ali ad hoc

kjer je varnostno okolje determinirano s celo vrsto asimetričnih netradicionalnih groženj, med katerimi ima teroristično ogrožanje pomembno vlogo. V tem okviru se pojavlja pomembna raziskovalna dilema, ali obstaja razkorak v zaznavanju groženj mednarodnega terorizma med splošnim javnim mnenjem in mnenjem kvalificiranih ciljnih skupin, v katero sodijo pripadniki oboroženih sil, policije, obveščevalnih služb in drugih organov.² Jelušičeva in Vegič (2004: 349) menita, da morajo oblikovalci politike na varnostnem področju upoštevati številne dejavnike, med njimi tudi javno mnenje. Imamo tudi avtorje, kot sta Page in Shapiro (1992: 383–385), ki menita, da javnost nima razvitega mnenja, še posebej ko gre za bolj zapletena strokovna vprašanja. Hartl (2003: 23), ki dodatno raziskuje intenzivnost raziskovanja na varnostnem in obrambnem področju, pa meni, da je ta intenzivnost zelo pomembna, saj je nizko mnenje ponavadi krhko in podvrženo spremembam pod vplivom posameznih dejavnikov.

Skozi analizo in prikaz rezultatov ankete, ki je bila izvedena na kvalificirani ciljni skupini pripadnikov Slovenske vojske, o dejavnikih, ki vzpodbujajo dejavnosti mednarodnega terorizma, ter njihovo primerjavo z občim javnim mnenjem v Republiki Sloveniji, želim raziskati zgoraj problematizirani razkorak. Pripadniki profesionalnih organizacij, ki s svojo dejavnostjo aktivno delujejo proti grožnjam mednarodnega terorizma, morajo imeti ustrezna stališča do obravnavanega problema. V tem okviru predpostavljam: če prihaja do razkoraka med zaznavanjem groženj mednarodnega terorizma pri širši družbeni skupnosti, ki ima svoj vpliv na izvoljeno politično elito, katera posredno in neposredno sprejema normativne, finančne in organizacijske podlage za delovanje oboroženih sil, ter na drugi strani dejanskim stvarnim ogrožanjem, kateremu so podvrženi pripadniki, predvsem med izvajanjem operacij kriznega odzivanja, lahko to predstavlja velik problem za učinkovitost delovanja protiterorističnih organizacij, med katere sodijo tudi oborožene sile. V tem kontekstu se lahko pojavlja dodaten problem, ki zahteva zelo resno pozornost, in sicer, da imamo znotraj organizacije razkorak med normativnim in stvarno zaznavnim. V posameznih organizacijah se srečujejo s problemi, da stališča pripadnikov³ do problema terorizma niso nujno tudi

---

koalicije držav; jih izvajajo sile in osebe v večnacionalni sestavi; potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti; potekajo v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja; potekajo tako, da povzročajo čim manj škode in ob uporabi minimalne sile». Sam sem to definicijo razširil in dopolnil z izrazom »... da imajo v širši mednarodni skupnosti sprejet mandat« ter v zadnjem stavku »... ob uporabi minimalne potrebne sile za doseg ciljev in smotrov mandata mirovne operacije«.

² Kot dokaz bom uporabil sekundarno analizo podatkov merjenja SJM za leto 2007 v Republiki Sloveniji in raziskavo kvalificirane referenčne skupine, ki jo predstavljajo pripadniki SV.

³ Avtor v prispevku s terminom »vzpostavljanje stališč pripadnikov organizacije« razume neprisilno, vendar načrtno pozitivno vplivanje na pripadnike organizacije s ciljem zagotavljanja utrjevanja skupnih vrednot, pogledov in vedenjskih vzorcev, ki zagotavljajo boljšo organizacijsko kulturo in s tem tudi delova-

stališča organizacije, v kateri ti izvajajo svoje naloge. To pa predstavlja težavo, saj se od pripadnikov takih organizacij pričakuje, da so sposobni, motivirani ter da podpirajo in zasledujejo cilje organizacije.

Sprememba tradicionalnih vzorcev in pogledov na zoperstavljanje določenemu problemu je lahko dolgotrajen proces, ki v medsebojnem odnosu organizacije in posameznika ni nujno komplementaren. Pripadniki državnih subjektov so zaradi tradicionalnih procesov usposabljanja in organizacijske kulture bolj usmerjeni v dojetanje terorizma kot kaznivega dejanja, kateremu se je treba zoperstaviti, ko se ta že začne pojavljati. Težje se spreminja mišljenje v smeri preventivnega delovanja proti dejavnikom, ki terorizem potencirajo. Pri klasičnem delovanju organizacije, zadolžene za zagotavljanje reda in zakonitosti, svoje delovanje usmerjajo v odzivanje na določene že storjene dogodke. Šele večje število kaznivih dejanj na posameznem področju vpliva na to, da se omenjeni organi pri svojih ukrepih preprečevanja oprejo na preventivne ukrepe, s katerimi se zmanjša predpogoje za pojavljanje teh kaznivih dejanj. Tu je vsekakor umestno postaviti dilemo, ali je pristop organizacij, katerih pripadniki delujejo na podlagi določenih stališč in organizacijske kulture, ustrezna strategija za učinkovito zoperstavljanje modernim oblikam terorističnih groženj. Treba se je zavedati, da agresivno izvajanje ukrepov zoperstavljanja terorizmu v določeni družbeni skupnosti vselej pomeni pritisk na zelo krhko razmerje varovanja demokratskih vrednot (Haberfeld in Hassell, 2007: 365).

Že ta kratka uvodna pojasnila pokažejo, kako kompleksno je razmerje med ukrepi zoperstavljanja terorizmu s strani posameznih nacionalnih mehanizmov na eni strani in dojetanju teh ukrepov s strani pripadnikov družbene skupnosti na drugi.

Zoperstavljanje sodobne države mednarodnemu terorizmu in vključenost oboroženih sil v ta proces

Terorizem je kompleksen pojav, ki se skozi različna zgodovinska obdobja kaže v spremenjenih pojavnih oblikah. Zato je tudi sistemsko zoperstavljanje terorizmu zelo zahteven zbir različnih dejavnikov, ki vplivajo na učinkovitost delovanja tega sistema (Grizold, 2005; Prezelj, 2005 in 2006; Anžič, 2002; Bebler, 2006; Rizman, 2004). V celotnem spektru organov, ki imajo vsak na svojem področju določene pristojnosti pri zoperstavljanju terorizmu, so tudi oborožene sile. Te so zaradi svojega kadrovskega, materialnega, finančnega in organizacijskega potenciala zelo pomemben dejavnik zoperstavljanja omenjeni grožnji. Za doseganje svojih političnih ciljev terorizem

---

nje organizacije. Pomembna metoda za vzpostavljanje skupnih stališč pripadnikov organizacije se izvaja skozi izobraževalne procese, ki potekajo v okviru organizacije.

občasno uporablja tudi oblike delovanja, katerim so lahko učinkovito kos samo oborožene sile. To dejstvo zahteva usklajeno uporabo vojaških strategij v sodelovanju z ostalimi državnimi, političnimi, ekonomskimi in socialnimi ukrepi. V demokratičnih družbah pa se, upravičeno, vedno postavlja vprašanje prevlade vojaške komponente v okviru celotne protiteroristične strategije, ki jo izvaja država v okviru nacionalnovarnostnega sistema. Kakšno vlogo imajo v tem sistemu oborožene sile, je odvisno od stališča družbe do pojava terorizma in njenih zgodovinskih izkušenj. Posebej pomembne spremembe so se začele odvijati na področju pristojnosti oboroženih sil, ko so te začele dobivati nove pristojnosti na različnih področjih, povezanih s preprečevanjem terorizma. Te spremembe so z vidika racionalnosti porabe sredstev upravičene. Oborožene sile namreč razpolagajo z velikimi kadrovske, finančnimi, materialnimi in organizacijskimi potenciali, ki jih je zaradi omejenosti resursov treba bolj učinkovito izkoristiti v preprečevanju novih groženj. Seveda je potrebno te potencialne v oboroženih silah pravilno usmeriti in uporabiti za izvajanje določenih nalog na področju zavarovanja države. V večini držav je sistem že doslej temeljil na procesih, v katerih so imele oborožene sile vlogo, da pomagajo civilnim ustanovam na različnih področjih zagotavljanja varnosti. Kljub temu se je treba zavedati, da so bili pripadniki oboroženih sil doslej usposobljeni za izvajanje drugačnih nalog od tistih, ki se pojavljajo na področju zagotavljanja notranje varnosti držav (Čaleta, 2007: 34). Države imajo različne zgodovinske izkušnje in načine vključevanja oboroženih sil v boj proti terorizmu, ne nazadnje pa tudi različne obrambne in varnostne strategije ter ustroj nacionalnovarnostnih sistemov.⁴ Ustrezna raven nacionalne varnosti se lahko zagotavlja samo z učinkovitim delovanjem nacionalnovarnostnega sistema. Nacionalnovarnostni sistem opredeljujejo prvine, kot so varnostna politika, varnostna struktura in varnostno samoorganiziranje civilne družbe (Grizold, 2001: 135), te pa med seboj tvorijo kompleksen sistem, ki mora zagotavljati ustrezno odzivnost na grožnje, med katere sodi tudi terorizem. V tem odnosu družbe kot celote imajo pomembno mesto stališča posameznikov do tega pojava, predvsem

⁴ V tem okviru so bile analizirani dokumenti, ki opredeljujejo nacionalno varnostne in obrambne strategije izbranih držav zveze Nato in EU. Pri tem je avtor namenil še posebno pozornost določilom, ki opredeljujejo področje zoperstavljanja terorizmu. V analizo so bile vključene naslednje države: Francija, kjer sta bila analizirana dokumenta program »New Defence 1997-2015« in dokument Obramba proti terorizmu - najvišja prioriteta obrambnega ministrstva (2005); Velika Britanija, kjer sta bila analizirana dokumenta White paper« (2003) in strateški pregled obrambe; Zvezna republika Avstrija, kjer je bil analiziran dokument »Varnostne in obrambne doktrine« (2003); Združene države Amerike, kjer so bili analizirani dokumenti »The National Security Strategy of USA« (2006), »The National Military Strategy of the United States of America« (2004) in »National Strategy for Combating Terrorism« (2003); ZRN, kjer je bil analizirani dokument »White paper 2006 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr«; Kanada, kjer sta bila analizirana dokumenta »Canada's International Policy Statement« (2005) in »Canada's Defense Policy Statement« (2005) ter vsi relevantni dokumenti Republike Slovenije (več glej v Čaleta, 2007: 568-593).

tistih, ki tvorijo aktivno javnost, in s svojimi javnimi prispevki znotraj in zunaj oboroženih sil posredno usmerjajo odnos celotne družbe do tega pojava. Na znanstvenem področju obravnavanega problema lahko zasledimo dve skrajni opciji, ki zagovarjata diametralno nasprotni si stališči. Prva zagovarja aktivno uporabo vojaške sile v procesih zoperstavljanja terorizmu, druga pa se zavzema za minimalističen pristop oziroma za njeno čim manjšo uporabo. Zagovorniki slednje predvsem poudarjajo, da uporaba oboroženih sil še dodatno spodbuja pogoje za pojavljanje terorizma. Med obema skrajnostima je tretji pristop, po katerem mora biti za učinkovito zoperstavljanje terorizmu dosežen kompromis srednje poti, ob uporabi vojaških strategij na eni strani in civilnih strategij na drugi. Doseči je potrebno celovitost izvajanja procesov, ki bodo usmerjeni k omejevanju, če ne že odpravljanju problema terorizma. Izkušnje v različnih državah kažejo na potrebo sočasnega izvajanja različnih strategij, ki so združene v okviru enotne politike države in posredno tudi mednarodne skupnosti za zoperstavljanje terorizmu. Zdi se nam, da so možnosti uporabe oboroženih sil nasprotujoče predvsem ob upoštevanju dominantnosti vojaške komponente in politične fleksibilnosti pri zoperstavljanju terorizmu. Uporaba vojaških sredstev je odvisna od narave in učinkov teroristične organizacije, državnega ali mednarodnega političnega okolja ter razmer, v katerih ocenjujemo nacionalne in mednarodne okoliščine na področju terorističnega ogrožanja. Vsekakor je treba poudariti, da vojaške komponente kot legitimnega in učinkovitega sredstva v zoperstavljanju terorističnim napadom, zmanjševanju posledic tovrstnih napadov in ne nazadnje uničenju terorističnih skupin ni mogoče popolnoma izključiti. V določenem trenutku je potrebno oceniti teroristične grožnje in stopnjo, do katere ostane uporaba oborožene sile razumna in legitimna. Problemi, ki se pojavljajo na področju zoperstavljanja asimetričnim oblikam delovanja, spodbujajo organe nacionalnovarnostnega sistema v spoznavanje kulturnih, socioloških in političnih dejavnikov delovanja terorističnih skupin. V tej točki je pomembno učinkovito delovanje izobraževalnega sistema pripadnikov oboroženih sil, ki zagotavlja zadosten nivo znanj, ki so pomembna za usposobljenost njenih pripadnikov. Poznavanje širšega okolja in dejavnikov delovanja terorističnih skupin pri pripadnikih oboroženih sil vpliva tudi na trdnost stališč, ki jih imajo do vloge njihove organizacije pri zoperstavljanju terorističnim grožnjam. Jasnost in trdnost stališč pripadnikov organizacije do obravnavanega problema močno vpliva na učinkovitost delovanja samega sistema oboroženih sil ter vpliva tudi na razmerja med oboroženimi silami in političnim vodstvom posamezne nacionalne skupnosti. Pomembnost stališč se ne odraža samo v učinkovitosti delovanja organizacije, temveč na drugi strani predstavlja tudi pomemben dejavnik, ki preprečuje zlorabo oboroženih sil na tistih področjih, ki za delovanje oboroženih sil niso primerna. Vsekakor je z moralno avtoriteto pripad-

nikov oboroženih sil in javnosti potrebno zagotavljati, da oborožene sile ne postanejo objekt političnega tekmovanja različnih političnih struktur. Na stališča pripadnikov zagotovo vplivata tudi odnos javnosti do oboroženih sil in pripadnikov ter njihova vrednost v družbeni skupnosti. Moralni vpliv družbe se odlikava tudi v pričakovanju pripadnikov oboroženih sil, da njihovo poslanstvo in preprečevanje ogrožanja nacionalne varnosti, kamor sodi tudi zoperstavljanje terorizmu, ceni in upošteva tudi širša družbena skupnost. Pred pomembnimi odločitvami, ki imajo znaten vpliv na delovanje nacionalne skupnosti, poskuša politično vodstvo države pridobiti javno mnenje za podporo svojim odločitvam. Zanemarjanje teh dejavnikov se je v zgodovini največkrat odrazilo v zelo negativnem smislu, saj so taki »nacionalni« projekti propadli, ker ni bilo ustrezne podpore širše družbene skupnosti (Silver, 2006: 287). Še posebno so psihološke priprave pripadnikov družbe pomembne pri načrtovanju dejavnosti, ki so lahko povezane z večjimi odrekami, začasnim suspenzom določenih človekovih pravic in svoboščin ter, ne nazadnje, tudi z žrtvami, ki jih je med pripadniki oboroženih sil običajno največ. Za doseganje učinkovitih priprav na stališča družbene skupnosti je potrebno izraziti jasna stališča vladajoče strukture. Politični cilji in zahteve za doseganje teh ciljev morajo biti jasne in se ne smejo posredovati v nerazumljivi obliki. V idealnem primeru pripadniki družbene skupnosti te zahteve razumejo, jih sprejmejo ter si jih prizadevajo uresničiti. Ponotranjenje splošno sprejetih družbenih ciljev se odraža v moči stališč posameznikov in skupine do obravnavanega problema. Vse te ugotovitve so še posebej značilne za okolje oboroženih sil. Vpliv stališč pripadnikov oboroženih sil do problema zoperstavljanja terorizmu je zelo pomemben dejavnik, ki vpliva na njihovo učinkovitost. Vplivanje na oblikovanje stališč pripadnikov določene družbene skupnosti je zelo delikaten proces, pri katerem obstaja zelo tanka črta ločnica med pridobivanjem soglasja in podpore pripadnikov za zoperstavljanje določeni grožnji na eni strani in med manipulacijo, ki lahko pripelje do negativnih učinkov zlorabljanja javnega mnenja, na drugi. Ta se lahko odrazi v zmanjševanju svobode in omejevanju določenih človekovih pravic v okviru lastne družbene skupnosti. Po terorističnih napadih na ZDA leta 2001 je več držav v svojih terminoloških opredelitvah zoperstavljanja terorizmu začelo uporabljati termin »vojna proti terorizmu«. Ukrepi, ki jih v vojnih razmerah sprejemajo države, obsegajo tudi možnost začasnega suspenza določenih človekovih pravic. Dileme, ki se nam pojavljajo na tej ravni, gredo predvsem v smeri, kako pripadniki družbene skupnosti dojemajo problem grožnje terorizma. Če njihova stališča niso usmerjena v podporo vodenju »vojne proti terorizmu«, potem ukrepe, ki jih izvajajo nacionalni organi, dojemajo kot nekaj nepotrebne in na določen način omejujočega. Prav to pa je tudi cilj teroristov, da povračilni ukrepi države in nacionalnovarnostnih organov na določene teroristične aktivnosti začnejo posegati v delovanje

temeljnih demokratičnih principov in da začnejo prikrito zmanjševati raven človekovih pravic njihovih lastnih državljanov. Slike, kot so tiste iz Abu Graiba in Guantanamo, še dodatno pripomorejo k odporu domače in mednarodne javnosti in osipanju podpore ukrepom zoperstavljanja terorizmu. Teroristične organizacije take priložnosti za medijsko in psihološko delovanje s pomočjo modernih komunikacijsko-informacijskih tehnologij s pridom izkoriščajo za vpliv na ciljne skupine. Pri obravnavanju pričujoče tematike vsekakor ne moremo spregledati procesov globalizacije, ki so tudi na področju zoperstavljanja terorizmu prinesli določene nove subjekte, ki jim do sedaj v takih oblikah in obsegu nismo bili priča. V tem okviru velja predvsem omeniti pojav in rast zasebnih varnostnih in vojaških agencij, ki jih določeni nacionalnovarnostni sistemi vse pogosteje uporabljajo na področju zoperstavljanja terorizmu. Že njihov nagel razvoj ponazarja, kako procesi globalizacije simultano transformirajo ranljivost nacionalnih držav na delovanje subjektov, ki so politično motivirani za uporabo nasilja, ter na drugi strani jasno prikazujejo omejitve teh nacionalnih sistemov pri njihovih zmogljivostih za učinkovite odgovore na take vrste groženj. Paradoksalen rezultat teh ugotovitev je pojavljanje procesov globalizacije na področju zagotavljanja varnosti, namesto da bi zagotovili varnost globalizacije in njenih pozitivnih pridobitev (Spence, 2007: 417).

Vse to pred nas prinaša vprašanja o konceptih zagotavljanja varnosti, kot je to konvencionalno razumljeno v okviru terminologije oboroženih sil, in na drugi strani problem zagotavljanja širšega vidika varnosti celotnega procesa globalizacije. Odgovori na te dileme in predvidevanja nam vsekakor ponujajo ustrezen okvir za oblikovanje novih večdimenzionalnih odgovorov in aplikacij tako na vzroke kot tudi na učinke pojavljanja terorizma. Procesov globalizacije namreč ne more voditi samo ena država ali nacionalna enota. V teh procesih so združeni različni dejavniki, povezani z ekonomskimi, tehnološkimi, političnimi in socialnimi procesi, ki na določeni ravni začnejo vplivati na odtujevanje pripadnikov nacionalnih družbenih skupnosti od države. Aktivnosti, ki jih v okviru zoperstavljanja terorizmu izvajajo države v okvirih svojih meja, se nikakor ne pokrivajo z namišljenimi mejami, ki si jih teroristi ustvarjajo pri svojem delovanju, pri tem pa s pridom izkoriščajo vse pridobitve globalizacije. Vse to postavlja postmoderne države v globalno okolje groženj, ki se jim niso uspele povsem uspešno zoperstaviti. Pojav zasebnih varnostnih in vojaških agencij lahko vsekakor negativno vpliva na motiviranost pripadnikov tradicionalnih organizacij nacionalnovarnostnega sistema. Pojavljati se začenjajo negativni procesi, kot so pretirana tekmovalnost, podcenjevanje, zagrenjenost; le-ti zagotovo negativno vplivajo na pripravljenost pripadnikov tradicionalnih organizacij, da prek svojih stališč podpirajo in zagotavljajo učinkovito izvajanje ukrepov zoperstavljanja terorizmu.

Stališča pripadnikov Slovenske vojske do terorizma kot vira ogrožanja

V Republiki Sloveniji je bilo po letu 1991 izvedenih tudi kar nekaj raziskav in analiz,⁵ ki so obravnavale odnos javnega mnenja do problema nacionalne varnosti in s tem povezanih problemov ter dejavnikov. Terorizem je bil v teh raziskavah obravnavan zelo obrobno, tako da se mu je več pozornosti začelo namenjati šele po tragičnih dogodkih v ZDA leta 2001. Analize omejenih raziskav so vsekakor zelo pomembne za ustrezno merjenje in razumevanje stališč pripadnikov neke družbene skupnosti o določenem problemu, ki je v našem raziskovalnem primeru terorizem s svojimi pojavnimi oblikami. Oborožene sile v vsaki družbi predstavljajo posebno organizacijsko strukturo, ki ima zaradi svojih posebnosti tudi določena specifična pravila delovanja in organizacijsko kulturo, ki se razlikuje od ostalih. Vedenjski vzorci in stališča njenih pripadnikov do določenih problemov se lahko razlikujejo od splošnih stališč družbene skupnosti. Zaradi svojega posebnega načina delovanja, ki je povezano tudi s posredovanjem v različnih kritičnih situacijah v kriznih žariščih po vsem svetu, so tudi bolj ogroženi in imajo drugačen pogled na ocenjevanje posameznih dejavnikov ogrožanja. Zaradi navedenega je bila v Slovenski vojski izvedena posebna raziskava, ki je na vzorcu 369 pripadnikov in pripadnic omogočila vpogled v njihova stališča do določenih obravnavanih problemov.⁶ Na podlagi izvedene analize je bilo mogoče narediti tudi primerjavo med stališči pripadnikov oboroženih sil in širše družbene skupnosti do raziskovanih problemov, povezanih z grožnjami terorizma.

Ocena vpliva dejavnikov na pojavljanje terorizma ima na področju raziskovanja terorizma zelo posebno vlogo. Vpliv različnih dejavnikov obravnavajo v svojih raziskavah vsi pomembnejši avtorji (Hoffman, 1998 in 1999; Sloan, 2006; Combs, 2003; Crenshaw, 2001; Anžič, 2001; Bebler, 2005 in drugi), ki se ukvarjajo s preučevanjem terorizma. Vsekakor ima ocena dejavnikov za pojavljanje terorizma zelo pomembno vlogo pri iskanju ukrepov, kako se mu zoperstavljati. Dejstvo je, da se v tem skriva tudi napotek za izvajanje ustreznih ukrepov, ki zagotavljajo zmanjševanje ali odpravljanje vzro-

---

⁵ Obramboslovni raziskovalni center pri FDV je glavni nosilec raziskav na področju odnosa javnosti do nacionalnovarnostnih vprašanj.

⁶ Zajemanje podatkov je bilo izvedeno v obdobju od 15. 11. 2007 do 20. 12. 2007. Omenjen vzorec predstavlja 5,27 % vseh zaposlenih pripadnikov Slovenske vojske. Anketiranje je bilo izvedeno zelo sistematično, tako da so bili anketni vprašalniki proporcionalno izpolnjeni v vseh poveljstvih in enotah Slovenske vojske, kar nam je zagotovilo ustreznost pridobljenih podatkov in sorazmernost med organizacijskimi strukturami, ki se srečujejo z različnimi oblikami in okolji dela ter tako posledično tudi z različnimi oblikami ogroženosti pri svojem delu. Med anketiranimi je bilo tudi 65 pripadnic, kar predstavlja 17,6 % vseh anketiranih in odraža tudi odstotek pripadnic v celotni strukturi Slovenske vojske. Pri demografskih podatkih anketiranih velja še posebej izpostaviti, da jih je 144 med njimi že bilo na določeni operaciji kriznega odzivanja, kar predstavlja 39,01 % vseh anketiranih.

kov nastajanja terorizma v določeni družbeni skupnosti. Zaradi kulturnih in socioloških vzorcev določena družbena skupnost posamezne dejavnike pojavljanja terorizma bolj izrazito zaznava kot druge.

Tabela 1: Prikaz povprečnih vrednosti dejavnikov, ki so po mnenju pripadnikov SV vplivali na pojavljanje terorizma

N = 369	Povprečna vrednost odgovorov na Likertovi progresivni lestvici 1–4
medverske napetosti	3,54
ideološki konflikti	3,46
medetične napetosti	3,26
meddržavni konflikti	2,94
slabe življenjske razmere	2,87
razredna deprivilegiranost	2,79
pomanjkanje denarja	2,62
nizka stopnja izobraženosti	2,54
lakota	2,52
visoka stopnja izobrazbe	1,99

Iz izvedene analize je razvidno, da pripadniki Slovenske vojske dejavnike, ki po njihovi oceni vplivajo na pojavljanje terorizma, delijo v dve večji skupini. V prvo skupino so vključeni dejavniki, povezani z napetostmi, ki jih povzročajo medetična, medverska in ideološka nasprotovanja. Povprečna vrednost pri teh dejavnikih tudi bistveno odstopa od socioloških dejavnikov, ki jih nekako lahko umestimo v drugo skupino. Tudi Pearsonov korelacijski koeficient nam pokaže, da je prva skupina dejavnikov razvrščena v območje visoke medsebojne pozitivne korelacije. Poudarjanje vpliva dejavnikov prve skupine med pripadniki Slovenske vojske ne preseneča in je odraz pogledov celotne družbe na problem pojavljanja terorizma. Vsekakor ima ta vpliv tudi širšo podlago v stališčih, ki jih celotna zahodnoevropska družba povezuje z vzroki za pojavljanje terorizma. V odnosu medijev do obravnavanja problema terorizma so poudarjeni dejavniki, ki temeljijo na medkulturnih, medverskih in medetičnih napetostih. Temu okviru pogleda na problematiko terorizma se ustrezno prilegajo tudi teroristična dejanja, ki so bila storjena v ZDA, Madridu, Londonu, in še potencirajo stereotipno obravnavanje dejavnikov pojavljanja terorizma. Na odnos javnega mnenja do problema dejavnikov za potenciranje terorizma imajo močan vpliv tudi politične in znanstvene razprave, ki so usmerjene v podporo ukrepom vladajočih elit v procesih zoperstavljanja terorizmu. Na povprečno vrednost odgovorov vplivajo tudi izkušnje pripadnikov Slovenske vojske, ki so jih pridobili pri opravljanju nalog na operacijah kriznega odzivanja.⁷ V teh okoljih so napetosti, ki jih pripisujejo pojavljanju terorizma, še posebej izražene in

so jim pri izvajanju svojih nalog dnevno priča. Drugi skupini, ki jo tvorijo sociološki dejavniki, povezani z lakoto, stopnjo izobraženosti, življenjskimi razmerami in razredno deprivilegiranostjo, pripadniki Slovenske vojske pripisujejo manjši pomen za pojavljanje in razmah terorizma. Na ugotovljena stališča najverjetneje vpliva percepcija socialnih problemov, ki za povprečnega Evropejca – ta živi sorazmerno varno – niso posebej izraženi in dojeti kot največji problem, povezan tudi s krepitvijo terorizma. Od obeh skupin dejavnikov z nizko srednjo oceno bistveno odstopa samo visoka stopnja izobrazbe, ki kot dejavnik najmanj vpliva na pojavljanje ali širjenje terorizma. V svetovnem merilu smo bili priča različnim raziskavam, ki so ugotovljale povezavo med stopnjo izobrazbe in odločitvijo za izvajanje terorističnih dejanj.⁸ Dejstvo, da teroristi največkrat prihajajo iz okolij srednjega razreda, ne potrjuje venomer ponavljajočega se stereotipa, češ da je terorizem proizvod revščine in obupa. Nasprotno pa gverilski borci in člani določenih kriminalnih tolp prihajajo iz revnih in neperspektivnih okolij. Te skupine uporabljajo terorizem samo kot del svoje taktike, na drugi strani pa pripadniki pravih terorističnih skupin prihajajo iz ekonomsko bolj urejenih okolij. Vodstvo teroristične skupine lahko uporabi ali izkoristi manj izobražene in obupane osebe za izvajanje posameznih terorističnih akcij. Vendar je za podrobnejšo primerjavo potrebno analizirati socialno okolje posameznega terorista, iz katerega ta izhaja. Srednji razred oziroma privilegirani položaj pomeni čisto nekaj drugega v Evropi kot na primer v Afriki. Pri analiziranju povprečnih vrednosti odgovorov velja omeniti razliko stopnje izobrazbe, ki jo pripadniki Slovenske vojske zaznavajo kot pomembno za pojavljanje terorizma: med visoko stopnjo izobrazbe, ki jo ocenjujejo kot dejavnik z najmanjšim vplivom, in sicer 1,99 srednje vrednosti, do nizke izobraženosti, ki z 2,54 po njihovem mnenju pomembnejše vpliva na pojavljanje terorizma. Njihova stališ-

⁷ Od leta 1997 do februarja leta 2009 je na mednarodnih operacijah in misijah sodelovalo 4587 pripadnikov Slovenske vojske (predstavitve GŠSV, februar 2009).

⁸ Znanstveniki so izvedli precej raziskav, s katerimi so poskušali opredeliti najbolj prevladujoče socialne karakteristike teroristov. Russell in Bowman sta že leta 1977 poskušala začrtati prevladujoč profil urbanega terorista. Analizirala in primerjala sta več kot 350 teroristov in njihovih voditeljev iz različnih terorističnih skupin iz Argentine, Brazzilije, Nemčije, Irana, Irske, Italije, Japonske, Palestine, Španije, Turčije in Urugvaja, ki so bile aktivne med letoma 1966 in 1976. V raziskavi sta uspela opredeliti nekaj splošnih okvirov, v katere se uvrščajo teroristi iz vseh osemnajstih urbanih terorističnih skupin. Vanje se uvrščajo samski moški stari od 22 do 24 let, nekateri imajo univerzitetno, v večini primerov pa srednješolsko izobrazbo. Ženske teroristke, razen v skupinah Zahodne Nemčije, so v glavnem zadolžene za opravljanje podpornih nalog, in ne za izvajanje operativnih nalog. Velika večina je vstopila v svet terorizma v študentskih letih na univerzi (Russell in Miller, 1977: 17–34).

Levičarski, mednarodni teroristi in vodstveni pripadniki desničarskih terorističnih skupin so ponavadi bolj inteligentni in imajo višjo stopnjo izobrazbe. Stopnja izobrazbe je najpogosteje pogojena s socialnim okoljem, iz katerega izhaja posamezen terorist. V skupnostih, kjer prevladuje verski fundamentalizem, je lahko visoka izobrazba povezana z ustreznimi verskimi usposabljanji ali izobraževanji (Harmon, 2001: 208). Domači in desničarski teroristi imajo v povprečju nižjo stopnjo izobrazbe, čeprav niso neizobraženi.

ča o pomembnosti dejavnikov pojavljanja terorizma imajo pomembno povezavo z aktivnostmi, ki jih posamezniki kot pripadniki oboroženih sil kakor tudi celotne oborožene sile izvajajo v okviru zoperstavljanja terorizmu. Dejavniki, ki po oceni pripadnikov Slovenske vojske bolj vplivajo na pojavljanje terorizma, imajo tudi pomembnejšo vlogo na vrednostni lestvici reševanja problemov v procesu zoperstavljanja terorizmu. Izračuni povezanosti skupin dejavnikov, ki vplivajo na pojavljanje terorizma, s svojimi rezultati opozarjajo, da so dejavniki, kot so lakota, pomanjkanje denarja in izobrazbene stopnje, zelo šibko povezani z drugimi dejavniki, kar pomeni, da jih velja obravnavati ločeno od drugih dejavnikov. Terorizem v zadnjem desetletju po svetu predstavlja pomembno asimetrično grožnjo, s katero se srečujejo nacionalnovarnostni sistemi držav. Omenjene dejavnike ogrožanja se redno meri v analizah javnega mnenja in ocenjevanju stališč pripadnikov družbene skupnosti v povezavi z ogrožanjem varnosti v Sloveniji. V okviru Slovenske vojske smo omenjeni dejavnik ogrožanja skušali analizirati iz dveh zornih kotov. Prvi je bil merjenje zaznavanja pojavov terorizma kot vira ogrožanja varnosti poveljstev in enot Slovenske vojske v Republiki Sloveniji in primerjava meritev s stališči splošnega javnega mnenja. Zaradi specifičnosti ekspedicijskega delovanja pripadnikov Slovenske vojske smo oceno teroristične ogroženosti izvedli tudi v odnosu do pripadnikov in enot Slovenske vojske, ki svoje naloge opravljajo na operacijah kriznega odzivanja. Iz analize pridobljenih odgovorov lahko vidimo, da pripadniki Slovenske vojske teroristično ogroženost različno vrednotijo glede na okolje delovanja. V Republiki Sloveniji so teroristično ogroženost ocenili s srednjo oceno 2,18, ki je v primerjavi z zaznavanjem javnega mnenja v Republiki Sloveniji še vedno višja. Če primerjamo ocene, ki so bile za teroristično ogroženost pridobljene v splošnem javnem mnenju, lahko vidimo, da se je od srednje vrednosti 2,64 leta 1999 ta trend stalno zniževal in je prek 2,09 leta 2001 padel celo na 1,87 leta 2003 (Vegič, 2005: 86), da se je leta 2005 spet nekoliko povečal na 1,91 in v letu 2007 ostal približno na isti vrednosti 1,90.⁹ Razliko v bolj aktivnem zaznavanju teroristične grožnje velja pripisati večjemu ukvarjanju z grožnjami v pripravah in usposabljanju za delovanje poveljstev in enot. Značilne so tudi ocene in zaznavanje terorističnega ogrožanja v poveljstvih in enotah, ki svoje naloge opravljajo na operacijah kriznega odzivanja. Povprečna vrednost odgovorov je bila 3,11 in močno odstopa od stopnje ocene ogroženosti znotraj Slovenije. Vse to priča, da so okolja, kjer delujejo pripadniki Slovenske vojske, vse bolj zahtevna in obremenjena z delovanjem različnih asimetričnih groženj, med katerimi prevladuje grožnja s strani terorizma. Na operacijah kriznega odzivanja v Afganistanu, Iraku, Kosovu, Libanonu in Afriki, kjer trenutno sodelujejo pripadniki Slovenske vojske, se domala vsaj dan

⁹ Podrobno glej sumarnik za SJM 2007.

zgodijo različni teroristični napadi. To pa bistveno vpliva na stališča pripadnikov Slovenske vojske o pomembnosti terorizma kot vira ogrožanja njihove varnosti na operacijah kriznega odzivanja.

Tabela 2: Zaznava terorizma kot vira ogrožanja glede na spol¹⁰

	Zaznava terorizma kot vira ogrožanja glede na spol						
	Moški			Ženski			Skupaj
	Splošno JM	SV (doma)	SV (OKO)	Splošno JM	SV (doma)	SV (OKO)	
sploh ne ogroža (1)	47,4	21,8	5,2	36,3	22,9	4,9	23,1
malo ogroža (2)	36,4	45,0	14,2	37,2	44,3	21,3	33,1
srednje ogroža (3)	11,0	25,8	43,8	19,2	29,5	36,1	27,6
zelo močno ogroža (4)	5,3	7,4	36,8	7,3	3,3	37,7	16,2
Skupaj	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Tudi podrobnejša analiza, ki je bila izvedena na podlagi spola, nakazuje na razliko pri zaznavanju terorizma kot grožnje. Predvsem so opazne razlike med stališči splošnega javnega mnenja in pripadnikov Slovenske vojske, so pa tudi razlike med odgovori moških in žensk. Zanimivo je, da so stališča tako pripadnikov kakor tudi pripadnic Slovenske vojske sorazmerno enotna in da rezultati ugotovitev po kategorijah ocenjevanja ogroženosti tako v Sloveniji kakor tudi na operacijah kriznega odzivanja med seboj bistveno ne odstopajo. Pri javnem mnenju je zaznati večje razlike med odgovori moških in žensk, kot je to zaznati v Slovenski vojski, kar si lahko razlagamo z dejstvom, da gre do tako pripadniki kot pripadnice Slovenske vojske skozi enotno obliko izobraževanja in da so vključeni v organizacijo, kjer veljajo za vse enaki vzorci neke posebne subkulture, ki je značilna za visoko organizacijsko strukturirane organizacije vojaškega tipa. Poleg tega svoje naloge opravljajo v istih okoljih: bodisi v Republiki Sloveniji bodisi na operacijah kriznega odzivanja v tujini. Vsi naštetih dejavniki v Slovenski vojski prispevajo k močnemu poenotenju stališč pripadnikov in pripadnic Slovenske vojske do obravnavanih problemov.

Ocenjevanje stališč pripadnikov Slovenske vojske do pojava terorizma, njegovega ogrožanja varnosti doma in v operacijah kriznega odzivanja je podlaga za ocenjevanje njihovih stališč o pomembnosti strategij, s katerimi je mogoče zmanjšati učinke pojavnih oblik terorizma.

Skozi prizmo ocenjevanja pomembnosti strategij za zoperstavljanje terorizmu se odraža vrednostna lestvica in učinkovitost posamezne strategije s stališča dojemanja pripadnikov Slovenske vojske. Na Likertovi progresivni lestvici od 1 do 5 je daleč največja srednja vrednost odgovorov namenjena

¹⁰ Pri primerjavi so bile vzete srednje vrednosti Slovenskega javnega mnenja (SJM), ki so bile zajete v raziskavi »SJM 2007«; podrobneje glej sumarnik SJM 2007.

političnim strategijam (4,25). To pomeni, da pripadniki Slovenske vojske v pojavljanju terorizma prepoznajajo njegovo političnost kot bistveno opredelitev določenega dejanja za teroristično. Ob tem ocenjujejo politične strategije za tiste, ki so med vsemi najpomembnejše za zmanjševanje pogojev nastajanja terorizma. Političnim strategijam sledijo ekonomske (3,91) in socialne strategije (3,83). Ekonomske strategije, ki so v zadnjem obdobju medijsko zelo izpostavljene, predstavljajo izvajanje ekonomskega pritiska na tiste države ali mednarodne subjekte, ki posredno ali neposredno podpirajo določene teroristične organizacije. Ekonomske strategije so na drugi strani neposredno in tesno povezane s socialnimi strategijami razvitih držav pri nujenju pomoči manj razvitim državam. Aktivnosti pomoči se zagotavljajo z namenom zmanjševanja določenih ekonomsko-socialnih dejavnikov, ki bi lahko vplivali na povečevanje rekrutiranja članov terorističnih skupin. Pripadniki Slovenske vojske zelo visoko ocenjujejo tudi zoperstavljanje terorizmu s pomočjo vojaških strategij. Te so dobile celo višjo srednjo vrednost ocene kot policijske in pravne strategije. Visoka srednja ocena vojaških strategij pomeni, da pripadniki Slovenske vojske svoje aktivnosti, ki jih izvajajo predvsem v okviru nalog na operacijah kriznega odzivanja, ocenjujejo kot pomembne in učinkovite v okviru celovitih mehanizmov zoperstavljanja terorizmu.¹¹ Deloma presenečajo nizke ocene policijskih (3,74) in pravnih strategij (3,43), ki so v drugi polovici 20. stoletja veljale za vodilne na področju zoperstavljanja terorizmu. Na nizko vrednotenje zadnjih navedenih strategij lahko vplivajo tudi okoliščine, da v Sloveniji v zadnjem obdobju nismo imeli opraviti z odkritimi grožnjami terorizma in policijsko-sodnimi aktivnostmi, ki bi bile zaznane s strani javnega mnenja. Na drugi strani ima lahko negativen vpliv na oceno pravnih strategij nesposobnost mednarodne skupnosti, da bi poenotila svoja stališča, sprejela enotno definicijo terorizma in celovite ukrepe za zoperstavljanje terorizmu.

Kljub temu da so anketiranci vojaške strategije pri zoperstavljanju terorizmu relativno ugodno opredelili, pa oboroženim silam pripisujejo dokaj negativni učinek na operacijah kriznega odzivanja. Kar 56,9 % anketiranih

¹¹ Pri merjenju javnega mnenja leta 2007 so anketirani ocenili najbolj pomemben način za zoperstavljanje terorizmu (možen je bil samo en odgovor): odpravljanje vzrokov terorizma - 51,5 %; učinkovita obveščevalna dejavnost - 23,9 %; uporaba diplomacije - 8,0 %; uporaba vojaške sile - 4,4 %; uporaba policijskih sil - 3,8 %. Čeprav po tej razdelitvi SJM uporabi vojaške sile ne namenja pomembnejših odstotkov, lahko v nadaljevanju vidimo, da se je pri konkretni oceni sedmih zakonsko predpisanih nalog boj proti terorizmu z 71,6 % odgovorov uvrstil celo na četrto mesto pričakovanj na področju izvajanja nalog vojske. V konkretnem preverjanju mnenja o opredelitvi nalog vojske v družbi, in sicer skozi trditev »vojska naj se bori proti terorizmu«, se jih je kar 38,2 % v celoti strinjalo s to trditvijo, 41,7 % se jih je s trditvijo strinjalo, 4,2 % se jih s trditvijo ni strinjalo in 4,7 % se jih s trditvijo sploh ni strinjalo (povzeto po anketi SJM 2007).

Te sekundarne analize podatkov SJM, povezane s strategijami zoperstavljanja terorizmu, kar občutno odstopajo od ocen, ki jih imajo pripadniki Slovenske vojske do uporabe vojaških strategij v procesu zoperstavljanja terorizmu. Ko pa analiziramo odgovore na usmerjeno trditev uporabe vojske v procesih zoperstavljanja terorizmu, vidimo, da se javno mnenje zelo približa mnenju pripadnikov Slovenske vojske.

pripadnikov Slovenske vojske meni, da navzočnost oboroženih sil na operacijah kriznega odzivanja pojavljanje terorizma potencira, 33,6 % jih meni, da njihova navzočnost terorizem zmanjšuje, in le 9,5 % jih meni, da na pojavljanje terorizma nima učinkov. V zadnjih letih je Irak postal medijsko najbolj izpostavljeno konfliktno žarišče, kjer navzočnost koalicijskih enot ne prispeva k umiritvi razmer in zmanjšanju terorističnih dejanj, ampak jih verjetno še potencira. Na drugi strani je visok odstotek odgovorov o potenciranju terorizma gotovo povezan z dojemanjem oboroženih sil kot represivnega organa, ki na operacijah kriznega odzivanja lahko prav zato izzovejo negativne odzive pri lokalnem prebivalstvu. Ta represivnost se zrcali tudi pri oceni trditve, da je uporaba represivnih strategij učinkovita pri zmanjševanju terorističnih groženj. S to trditvijo se zelo strinja 7,1 % anketiranih, kar 43,5 % pa se jih s to trditvijo delno strinja. To kaže, da vseeno obstaja določena povezava med zaznavanjem oboroženih sil kot dejavnika v procesih zoperstavljanja terorizmu na eni strani ter represivno naravo institucije, ki legitimno uporablja silo pri svojem delovanju in izvajanju svojega poslanstva. Zelo pomembno je zavedanje pripadnikov Slovenske vojske, da se oborožene sile s svojimi represivnimi ukrepi lahko uporabljajo pri zoperstavljanju terorizmu samo v okviru sprejetih mednarodno pravnih norm. S to trditvijo se je zelo strinjalo 37,5 % anketiranih, še 37,8 % pa se je delno strinjalo s to trditvijo. V tej oceni lahko ugotovimo, da pripadniki Slovenske vojske delovanje organizacije na področju zoperstavljanja terorizmu dojemajo skoraj izključno v okviru sprejetih legalnih mednarodnih okvirov, saj se jih le 9,8 % s to trditvijo sploh ne strinja.

Sklep

Kompleksnost današnjega varnostnega okolja in zahteve po stalnem prilagajanju hitrim spremembam močno vplivajo na subjekte nacionalno-varnostnega sistema, med katere sodijo tudi oborožene sile. Mednarodni terorizem je globalni fenomen, ki zahteva globalen odziv na različnih ravneh. To v grobem pomeni, da učinkovitejše zoperstavljanje terorizmu ne pomeni samo sprememb v praksi delovanja represivnih organov, temveč tudi pomembno spremembo v delovanju celotnega družbenega mehanizma.

Ugotovitve analize vsebin nacionalnih strateških in doktrinarnih dokumentov primerjalnih držav potrjujejo našo izhodiščno podmeno, da oborožene sile dobivajo pomembno vlogo v procesih zoperstavljanja terorizmu. To dejstvo je mogoče zaznati tudi v Republiki Sloveniji, in sicer na področju opredeljevanja dodatnih nalog Slovenske vojske na obravnavanem področju. Zaradi navedenega je bilo potrebno izvesti ustrezno raziskavo v Republiki Sloveniji, ki je analizirala jakost stališč pripadnikov Slovenske vojske do pojavov, povezanih z mednarodnim terorizmom.

Analiza ankete, ki je bila izvedena na kvalificirani ciljni skupini pripadnikov Slovenske vojske, o dejavnikih, ki vzpodbujajo dejavnosti mednarodnega terorizma, ter njihova primerjava z občim javnim mnenjem v Republiki Sloveniji, kaže na empirične ugotovitve razkoraka med normativnim in stvarnim ter da obstaja razkorak med normativnim in zaznanim na področju zaznavanja terorističnega ogrožanja. Čeprav so ocene ogroženosti za Republiko Slovenijo nizke in ne predvidevajo neposrednih terorističnih napadov, imajo grožnje s strani mednarodnega terorizma pomemben vpliv na stališča pripadnikov oboroženih sil. Z izračunom korelacijske povezave smo ugotovili, da lahko z visoko stopnjo verjetnosti potrdimo obstoj medsebojne povezanosti med udeležbo v mednarodnih operacijah kriznega odzivanja in jakostjo dojemanja terorizma kot pomembne grožnje varnosti. To pomeni, da so pripadniki Slovenske vojske na operacijah kriznega odzivanja izpostavljeni močnejšim vplivom mednarodnega terorizma, kakor je to zaznati pri pripadnikih, ki še niso bili na operacijah kriznega odzivanja oziroma v splošnem javnem mnenju prebivalcev Republike Slovenije. Vplivi mednarodnega terorizma lahko predstavljajo tudi pomemben dejavnik pri spremembi stališč zaposlenih v smislu transformacije njihovega vedenja in pripravljenosti za uspešno prilagajanje ter ponotranjenje novih vzorcev delovanja.

V izvedeni raziskavi kvalificirane ciljne skupine o mnenjih pripadnikov in pripadnic Slovenske vojske do problemov terorizma lahko razberemo, da prevladujejo pozitivna stališča do njihove vloge in vloge organizacije, v kateri opravljajo svoje delo pri zoperstavljanju navedeni grožnji. Načrtno urejanje splošnih zakonskih podlag za delovanje oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu, kontinuirano izobraževanje in seznanjanje strokovne javnosti znotraj oboroženih sil z vsebinami obravnavanega področja prinaša določene rezultate, ki se odražajo v ustreznem zaznavanju, prepoznavanju in odzivanju na grožnje terorizma. Ugotovitve analize kažejo, da sta uporaba vojaških strategij in vloga oboroženih sil v nacionalno-varnostnemu sistemu zelo pomembni. Represivne strategije, med katere vsekakor sodi uporaba oboroženih sil, lahko postanejo predmet kritične presoje javnosti, še zlasti, če so v svojem delovanju neučinkovite. V tem delu bo v prihodnje potrebno podati opredelitev učinkovitosti Slovenske vojske na področju zoperstavljanja terorizmu in vpliva stališč njenih pripadnikov na njeno učinkovitost ter da javnost mednarodnega terorizma ne dojema kot pomembne grožnje varnosti. Ni si namreč mogoče predstavljati učinkovitega delovanja tako kompleksne organizacije, kot so oborožene sile, brez ustrezne psihološke priprave za učinkovito zoperstavljanje terorizmu in predvsem zagotavljanja pozitivnih stališč njenih pripadnikov do procesov, ki se odvijajo na obravnavanem področju.

Sklenemo lahko, da ima pri zavzemanju stališč psihološka in kulturološka dimenzija delovanja družbene skupnosti pomemben vpliv, ki ga nikakor

ne smemo zanemarjati, kadar raziskujemo vpliv stališč posameznika na učinkovitost delovanja struktur za zoperstavljanje terorizmu. Angažiranje pripadnikov Slovenske vojske na mednarodnih operacijah in misijah pri teh pripadnikih dodatno vpliva na jakost dojemanja teroristične grožnje. Erozija socialne skupnosti, ki jo prinaša življenje v okolju globalizacije, predstavlja za vladajočo politiko in vodilne strukture subjektov, ki so zadolženi za zoperstavljanje terorizmu, vse zahtevnejšo nalogo, kako stališča pripadnikov teh organov približno poenotiti in jih izkoristiti v smislu učinkovitejšega delovanja vsakega posameznika v tem sistemu. Poleg tega je potrebno ustrezno pozornost posvečati percepciji grožnje v korelaciji s posameznimi dejavniki socialnega vpliva, kot sta politična apatija in nezainteresiranost za ukvarjanje s problemi zunaj okvira lastnih potreb posameznika.

LITERATURA

- Alexsander, Yonah (2002): *Combating Terrorism, Strategies of Ten Countries*. Michigan: University of Michigan Press.
- Anžič, Andrej (2001): Terorizem med vzroki in posledicami. Ampak – mesečnik za kulturo politiko in gospodarstvo, letnik 2, številka 10, str. 8–10. Ljubljana: FDV.
- Anžič, Andrej (2002): Mednarodni terorizem. Teorija in praksa, letnik 39, številka 3, str. 454–466. Ljubljana: FDV.
- Bebler, Anton, ur. (2005): *Sodobno vojaštvo in družba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bebler, Anton (2006): EU, NATO in sodobni mednarodni terorizem. V: Malešič Marjan (ur.): *Varnost v postmoderni družbi*, Knjižna zbirka Varnostne študije, str. 25–45. Ljubljana: FDV.
- Binnendijk, Hans (2002): *Transforming America's Military*. Washington: National Defense University press.
- Cimbala, J. Stephen (2006): *Revisiting Military Persuasion and the War on Terror*. V: Fitzduff Mari and Stout Criss (Ed.) *The Psychology of Resolving Global Conflicts: From War to Peace* (Vol. 3), str. 267–282. Westport, London: Praeger Security International.
- Combs, C., Caroline (2003): *Terrorism in the Twenty-First Century*, Pearson Education, Inc., Upper Saddle River, New Jersey, str. 8–14.
- Combs, Cindy C., Slann, Martrin (2002): *Encyclopedia of Terrorism*. New York: Facts on File.
- Crenshaw, Martha (2001): *Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches*. V: Rapoport, David C. (ur.) *Inside Terrorist Organizations*, 13–31. Frank Cass: London in Portland.
- Cvrtila, Vlatko, Grizold, Anton, Tatalović, Siniša (1999): *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Čalet, Denis (2007): *Vloga oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu v luči dilem civilno-vojaških razmerij*. Teorija in praksa, 44/5, str. 568–593.

- Durodić, Bill (2006): Cultural Precursors and Psychological Consequences of Contemporary Western Responses to Acts of Terror. V: Fitzduff Mari in Stout Criss (Ed.) *The Psychology of Resolving Global Conflicts: From War to Peace* (Vol. 3), str. 307–326. Westport, London: Praeger Security International.
- Grizold, Anton (2005): *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grizold, Anton (2001): »Nekaj izzivov izgradnji varnostne strukture v Evropi danes«, *Teorija in praksa*, 38/5, str. 776–789.
- Grošelj, Klemen (2007): *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Haberfeld, Maria, Hassell von, Agostino (2007): *Proper Proactive Training to Terrorist Presence and Operations in Friendly Urban Environment*. V: Nikbay Ozgur and Hancerli Suleyman (Ed.) *Understanding and Responding to the Terrorism Phenomenon: A Multi-Dimensional Perspective*, str. 365–377. Amsterdam, Berlin, Oxford, Tokyo, Washington: IOS Press and NATO Public Diplomacy Division.
- Harmon, Christopher C. (2001): *Terrorism Today*. Portland and Oregon, USA: Frank Cass Publishers.
- Hartl, Jan (2003): *The importance of Public Opinion in Security and Defence Policy-Making*. V: Vlachova, Marie (ed.), *The Public Image of Defence and the Military in Central and Eastern Europe*. Geneva, Belgrade: DCAF, CCMR.
- Hoffman, Bruce, Claridge, David (1998): *The RAND – St. Andrews Chronology of International Terrorism – 1994, Terrorism and Political Violence*, let. 7, št. 4, str. 178–229.
- Huntington, P., Samuel (1995): *Reforming Civil-Military Relations*. V: *Journal of Democracy* vol. 6., str. 9–17.
- Jelušič, Ljubica (2005): *Mirovne operacije: opredelitve, problemi, prihodnost*. V: Jelušič, Ljubica (ur.) *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ljubljana: FDV.
- Jelušič, Ljubica, Vegič, Vinko (2004): *Izzivi javnomnenjskega raziskovanja odnosa med državljani in nacionalnovarnostnim sistemom*. V: Malnar, Brina, Bernik, Ivan (ur.): *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*. Ljubljana: FDV.
- Jenkins, Brian (1998): *International Terrorism: A new Mode of Conflict*. Crenstent Publications CA: Los Angeles.
- Lane, Christel (1998): *Trust within and between organizations*. Oxford: University Press.
- Lesser, O. Ian, Hoffman, Bruce (1999): *Countering the New Terrorism*. Santa Monica: RAND.
- Page, Benjamin, I., Robert Y. Shapiro (1992): *The Rational Public: Fifty Years of Trends in Americans' Policy Preferences*. Chicago: University of Chicago Press.
- Prezelj, Iztok (2005): *Nacionalni sistem kriznega menedžmenta*. Knjižna zbirka Varnostne študije, Ljubljana: FDV.
- Prezelj, Iztok (2006): *Teroristično ogrožanje nacionalne in mednarodne varnosti*. *Varstvoslovje* letnik 8, številka 1, str. 18–30. Ljubljana: FVV.
- Rizman, Polona (2004): *Terorizem v dobi globalizacije*. *Teorija in praksa*, letnik 41, številka 3/4, str. 616–633. Ljubljana: FDV.

- Sloan, Stephen (2006): Educating the next generation of Counterterrorism professionals. V: Forest J. James (ur.) *Countering Terrorism and Insurgency in the 21st Century - International Perspectives*. London, Westport: Praeger Security International, str. 11-32.
- Silver, M. Steven (2006): The Psychology of Successful War: Considerations for a War on Terrorism. V: Fitzduff Mari and Stout Criss (Ed.) *The Psychology of Resolving Global Conflicts: From War to Peace (Vol. 3)*, str. 283-306. Westport, London: Praeger Security International.
- Russell, Charels A., Bowman H. Miller (1977): »Profile of a Terrorist«. *Terrorism: An International Journal*, 1 No. 1, str. 17-34.
- Spence, Keith (2007): Globalizing Security, Securing Globalization? Privatization, Commodification and the New Terrorist Threat. V: Nibbay Ozgur and Hancerli Suleyman (Ed.) *Understanding and Responding to the Terrorism Phenomenon: A Multi-Dimensional Perspective*, str. 417-430. Amsterdam, Berlin, Oxford, Tokyo, Washington: IOS Press and NATO Public Diplomacy Division.
- Vegič, Vinko (2005): Terorizem in ukrepi zoper terorizem: pogled slovenske javnosti. *Vojaškošolski zbornik - tematska številka, letnik 2005, številka 4*, str. 83-96. Ljubljana: PDRIU in FDV.
- Vegič, Vinko (2006): Slovensko javno mnenje in delovanje vojske v mirovnih operacijah. V: Malešič Marjan (ur.) *Varnost v postmoderini družbi*, Knjižna zbirka Varnostne študije, str. 259-280. Ljubljana: FDV.

VIRI

- Austrian Security and Defense Doctrine, General Considerations and Resolution by the Austrian Parliament (Vienna: Federal Chancellery, 2003); dostopno na <http://www.bka.gv.at> (23. 11. 2008).
- Canada International Policy Statement 2006, dostopno na <http://international.ga.ca> (10. 11. 2008).
- Defence Policy Guidelines, 21 May 2003 (VPR, št. 10785). Berlin: Bundesministerium der Verteidigung.
- Directive on the Further Development of the Bundeswehr, 01 October 2003. Berlin: Bundesministerium der Verteidigung.
- French MOD (2005): The 30 - Year Prospective Plan - A Summary. Paris: Ministry of Defense.
- French MOD (2005): Obramba proti terorizmu - najvišja prioriteta obrambnega ministrstva. Paris: Ministry of Defense.
- National Military Strategic Plan for War on Terrorism, 10 October 2005. Washington: Joint General Staff.
- Report of the Austrian Armed Forces Reform Commission - AAF 2010 (Bericht der Bundesheerreformkommission - Bundesheer 2010) - www.bmlv.gv.at/facts/management_2010, (11. 11. 2008).
- Report of the Reform Commission of the Federal Army, 3.1.3, and Sub-strategy on Defense Policy, Draft (January 2005) - www.bmlv.gv.at/facts/management_2010, (23. 11. 2008).
- Srednjeročni obrambni program 2005-2010, MORS šifra 802-00-1/2004-69 z dne 22. 6. 2005.

- Srednjeročni obrambni program 2007–2012, MORS šifra 803-2/2006-58 z dne 27. 11. 2006.
- Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015, številka dokumenta 802-00-15/2003-19 z dne 12. 3. 2004
- Strategija o zasnovi nacionalne varnosti Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 56/2006.
- Sumarnik – merjenje Slovenskega javnega mnenja (SJM) za leto 2007. Ljubljana: FDV.
- The British Military Doctrine – Design for Military Operations. Prepared Under the Direction of the Chief of the General Staff, Army Code 71451, (1996), 1.
- The Military Strategy for Homeland Defense and Civil Support 24. junij 2005. Washington: White House.
- The Strategic Defense Review (2005): A New Chapter. UK Ministry of Defense, Cm 5566 Vol I.
- The National Security Strategy of United States of America, September 2002, Washington: The White House.
- The National Strategy for Combating Terrorism, February 2003. Washington: The White House.
- The National Military Strategy of the United States of America (2004). Washington: Joint General staff.
- The National Defense Strategy of the United States of America March 2005. Washington: DOD.
- United States Department of Defense Directive 3025.1, »Military Support to Civil Authorities« z dne 15. januar 1993.
- White paper 2006 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr, december 2005.
- Zakon o izvajanju temeljnih razvojnih programov Slovenske vojske v letih 2008–2015, Uradni list RS, št. 154/06.
- Zakon o obrambi, Uradni list RS, št. 82/94, 87/97, 13/98 (odl. US), 47/02, 67/02, 49/04.
- Zakon o službi v Slovenski vojski, Ur. l. RS, št. 13/07.